

Környezetvédelmi jogviták rendezése perben és peren kívül

EMLA 2012

“Együttműködés szembenállás helyett a fenntartható területhasználatért”

*A projekt a Vidékfejlesztési Minisztérium
Zöld Forrás programjának támogatásával valósult meg.
Projekt azonosító szám: PTKF/1684/2012*

Környezetvédelmi jogviták rendezése perben és peren kívül

Bevezetés

A környezeti konfliktusok feloldásának lehetőségei igen változatos képet mutatnak. A közigazgatási, hatósági és peres eljárások mind önmagukban hordoznak egy alá-fölérendeltségi viszonyt a hatóság/bíróság és a felek között. Ebben a viszonyban a döntési jogkörrel rendelkező autoritás - a szigorúan, törvényben meghatározott eljárásrend szerint lefolytatott eljárás végén - a felekre kötelező döntést hoz, mely jogerőssé válásával - egy újabb, ismételt törvényi eljárás szerint - végre is hajtható, kikényszeríthető.

Közigazgatási eljárások

Egy környezeti konfliktus és a megoldására való jogos igény – a lehetséges problémák és az egyes hatóságok hatásköreinek sokszínűségéből eredően – sokféle közigazgatási eljárásban megjelenhet.

Természetes személyek, jogi személyek és jogi személyiség nélküli szervezetek a jogaikat, jogos érdekeiket érintő közigazgatási eljárásokban ügyfélként vesznek, illetve vehetnek részt. Így azon közigazgatási eljárásokban, melyek valamely környezeti probléma megoldását célozzák, a problémával érintettek ügyféli jogállással bírhatnak.

A környezetvédelmi közigazgatási eljárások kapcsán ráadásul a környezet védelméről szóló 1995. évi LIII. tv. (Kvt.) 98. § (1) bekezdése kifejezetten ügyféli jogállást biztosít a környezetvédelmi, hatásterületen működő egyesületek részére, így ezen eljárásokban az egyesületek részéről törvény vélelmezi az érintettségüket.

Az ügyféli jogállás alapján az ügyfél jogosult betekinteni az eljárás iratanyagába, nyilatkozatot és észrevételeket tehet, jelen lehet az egyes eljárási cselekményeknél, s legerősebb jogosultságaként megilleti a jogorvoslat joga, vagyis a hatóság döntésével szemben fellebbezhet, illetve a hatóság jogerős döntését bírósági felülvizsgálat kezdeményezésével támadhatja meg.

Környezetvédelmi problémák felmerülhetnek az építésügyi eljárásoktól kezdve a környezeti hatásvizsgálati eljárásokig, s az ellenérdekű ügyfelek – úgymint a környezethasználó és a környezeti hatásokat elviselő panaszos – a hatóságtól várnak arra legtöbbször megoldást. Míg a környezethasználó elvárja, hogy a hatóság hozzájáruljon a beruházás létesítéséhez, tevékenysége folytatásához, addig a panaszosok kérése általában annak elutasítása, a tevékenység hatósági beszüntetése, a sérelmek orvoslása.

A hatóság legfőbb kötelezettségei közé tartozik a tényállás megfelelő tisztázása döntésének meghozatala előtt, így az ügyfelek észrevételeit, nyilatkozatait meg kell hallgatnia, figyelembe kell vennie, s döntésében ezek figyelembe vételét, vagy éppen figyelmen kívül hagyását indokolnia kell.

Peres eljárások

Ha ez nem vagy nem megfelelően történik vagy más jogsértés miatt is, a hatóság döntésével szemben az ügyfél keresetet nyújthat be a közigazgatási bírósághoz, kérve a határozat hatályon kívül helyezését, és a hatóság új eljárás lefolytatására történő utasítását. A közigazgatási eljárásban érvényesíteni kívánt környezetvédelmi érdek tehát bíróság elé kerül, s az eljárás a polgári peres eljárásrendnek a közigazgatási perekre irányadó speciális szabályai szerint zajlik. A közigazgatási perben felekként már nem a környezethasználó és az ellene tiltakozó panaszos jelennek meg, a per alperese ugyanis a döntést hozó hatóság, felperese pedig az az ügyfél, aki jogsértőnek találta a hatóság döntését.

A közigazgatási eljárásban a felpereshez képest ellenérdekű ügyfél jellemzően a hatóság oldalán jelenik meg a perben beavatkozóként, aki a közigazgatási szerv pernyertességét igyekszik előmozdítani, mivel általában ezen ügyfél elégedett az adott határozat (engedély) tartalmával.

A közigazgatási perek mellett további polgári peres eljárások is említhetők, melyek környezeti konfliktusok feloldását célozhatják.

A birtokvédelmi eljárásokból kialakult perek gyakran olyan levegő-, illetve zajszennyezési tevékenységekből erednek, melyekben a konfliktus egy évnél hosszabb ideje tart, ezért azzal szemben már csak bíróság előtt lehet fellépni, vagy pedig - az egy éven belül indult birtokvédelmi eljárásban - a jegyző által hozott határozatban foglaltakat az egyik fél sérelmesnek találja, ezért - annak megváltoztatását kérve - bírósághoz fordul.

Szomszédjogi alapon induló bírósági eljárásokban a kereset a szomszéd által okozott szükségtelen zavarás megszüntetésére irányul elsősorban, s tipikusan ezek alapja is olyan tevékenység, melynek környezeti hatásai a szomszédokat jelentősen zavarják.

Végül, de nem utolsó sorban említendő azok a kártérítési perek, melyekben a kár környezethasználat eredményeként alakult ki, s a károsult a bíróság előtt követeli, hogy a károkozó vagyoni, illetve nem vagyoni kárait térítse meg.

A környezetvédelem körében mindenképpen említést érdemlő perlési lehetőség a Kvt. 99. § (1) bekezdés b. pontjában foglalt rendelkezés, mely szerint környezetveszélyeztetés, környezetszennyezés vagy környezetkárosítás esetén a szervezet a környezet védelme érdekében jogosult fellépni és a környezethasználó ellen pert indítani. Ebben a perben a környezetvédelmi szervezet (egy környezetvédelmi egyesület, amely a hatásterületen működik) kérheti a bíróságtól, hogy a veszélyeztetőt tiltsa el a jogsértő magatartástól (működéstől), illetve kötelezze a kár megelőzéséhez szükséges intézkedések megtételére.

A birtokvédelmi, szomszédjogi, kártérítési perek felperese a környezethasználat hatásait sérelmező, míg az alperes a környezethasználó személy. Ez alól kivételként említhetők azon perek, melyek a jegyző előtt indított birtokvédelmi eljárásokból alakulnak ki, ha a jegyző határozatát a birtokháborítás miatt panaszolt fél sérelmezi és támadja meg a bíróság előtt, mivel annak a pernek a felperese ő lesz, s alperesként a korábban a jegyzői eljárásban panaszos fél szerepel.

A Kvt. 99. § szerint indított perekben a felperes környezetvédelmi szervezet lehet, s alperese ennek a pernek a környezethasználó.

A megegyezés lehetősége

Bármelyik perről legyen is szó azonban, a bírósági eljárások időigényessége (hiszen nem ritkán évekig húzódnak), a bizonyítás költségei (sok esetben szakértői bizonyítás nélkül eredménytelen a bizonyítás) ellene szólnak a perindításnak, s érdemes megvizsgálni, hogy mikor, milyen lehetőségük van a konfliktusban érintett feleknek egymással egyezsége jutni.

A hazai jogrendszerben megvannak a felek közötti közvetítés és egyezségkötés jogi keretei, mégis, egyelőre kevésbé elterjedtek e vitarendezési módok tapasztalatunk alapján.

Közigazgatási eljárások

A közigazgatási eljárásban a Ket. rendelkezései alapján, ha jogszabály elrendeli vagy - ha a hatóság tárgyalást tart - a tárgyaláson a hatóságnak a döntés előtt meg kell kísérelnie egyezség létrehozását az ellenérdekű ügyfelek között. Emellett azonban egyezségi kísérletre akkor is sor kerülhet, ha az ügy természete egyébként megengedi.

Az ellenérdekű ügyfelek részvételével folyó hatósági eljárásban hasznosabb lehet, ha a felek egyezsége tudnak jutni egymással, így például, ha egy adott létesítmény tulajdonosa vagy tevékenység végzője vállalja, hogy a létesítményéből, tevékenységéből eredő zajszintet megfelelő zajszigeteléssel a megállapodás szerinti mértékre csökkenti, az érintett ingatlantulajdonosok vállalhatják, hogy lemondanak jogorvoslati jogukról.

Ezzel mindkét fél jól járhat, főként, mivel az így született egyezségben vállalt kötelezettség teljesítésére garancia, hogy az egyezséget a hatóság határozatba foglalja, feltéve, hogy az megfelel a jogszabályokban foglalt feltételeknek, nem sérti a közérdeket, mások jogát vagy jogos érdekét, valamint kiterjed a teljesítési határidőre és az eljárási költség viselésére is.

Ennek következtében az egyezséget magában foglaló határozat alapján éppúgy sor kerülhet hatósági végrehajtásra, mintha a kötelezettséget a hatóság állapította volna meg. Amennyiben az egyezség nem jön létre, a hatóság az általános szabályok szerint folytatja az eljárást.

A Ket. továbbá szabályozza a hatósági közvetítő igénybe vételének lehetőségét is, melynek lényege, hogy a hatóság és az ügyfél, valamint az ellenérdekű ügyfelek közötti vita rendezése érdekében a hatóság hatósági közvetítőt vehet igénybe. Hatósági közvetítő kirendelése esetén a hatóság egy alkalommal legfeljebb hat hónapra elrendelheti az eljárás felfüggesztését.

A hatósági közvetítő gondoskodik arról, hogy az érintettek tájékoztatást kapjanak az eljárás céljáról, a megvalósulása kapcsán várható következményekről, illetve az esetleges kedvezőtlen változások (hatások) megelőzésére vagy mérséklésére irányuló intézkedésekről, tájékoztatja továbbá az ügyfeleket a jogszabályok rendelkezéseiről, jogaikról, közvetít a hatóság és az ügyfelek, illetve az ellenérdekű ügyfelek között és összegyűjti az ügyfelektől beérkezett észrevételeket. A hatósági közvetítő szerepe egyre növekszik, s jelentősége a környezeti konfliktusok kapcsán nagy jelentőséget nyerhet.

Peres eljárások

A polgári perben a bíróság a per bármely szakában megkísérelheti, hogy a felek a jogvitát vagy a vitás kérdések egy részét egyezséggel rendezzék. A bíróság - amennyiben annak sikerére esély mutatkozik, különösen, ha a felek bármelyike kéri - tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételének lehetőségéről, és ezzel összefüggésben a szünetelés szabályairól.

Az alternatív vitarendezési módok közül kiemelt figyelmet érdemel a közvetítői eljárás. A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény célja, hogy a polgári jogviták bíróságon kívüli rendezésének elősegítésével biztosítsa a felmerült vitás ügy megoldásához vezető alternatív vitarendezés lehetőségét.

A közvetítés a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján egy elfogulatlan harmadik személy, a közvetítő bevonása mellett teremti meg azt a lehetőséget, hogy a felek közötti vita az annak megoldását tartalmazó írásbeli megállapodással zárulhasson.

E jogintézmény bevezetésének egyik legfőbb indoka volt, hogy hozzájáruljon a hazai konfliktuskezelő kultúra kialakításához és megszilárdításához, emellett a

konfliktusok megoldására gyorsabb és olcsóbb megoldást kínálhat, és fontos eleme lehet a bíróságok tehermentesítésének.

Ha a felek kérik a per szünetelését, megkísérelhetnék közvetítővel kidolgozni egyezségüket, melyet aztán a bíróság jóváhagyhat. A közvetítés sikertelensége esetén pedig bármelyik fél kérhetné az eljárás további folytatását.

Ha a felek a közvetítői eljárás során egyezséget kötnek, azt a bírósághoz jóváhagyás végett benyújthatják, ebben az esetben a bíróság az eljárást folytatja, és ha az egyezség megfelel a jogszabályoknak, a bíróság azt végzéssel jóváhagyja, ellenkező esetben pedig a jóváhagyást megtagadja, és az eljárást folytatja.

Fontos szempont, hogy a bíróság által jóváhagyott egyezségnek ugyanaz a hatálya, mint a bírói ítéletnek. A közvetítés keretében történő vitarendezés megindítása a felek önkéntes elhatározásán alapul és a közvetítői eljárásban a felek saját döntése az, amely a megállapodáshoz vezető megoldást meghatározza.

Amennyiben egy ügyben nincs pervesztes és pernyertes, a felek egyenlő pozícióban maradhatnak, és nagyobb valószínűséggel áll helyre közöttük egy korrekt viszony, ezáltal az egyezség megkötése nem csak a felek idejét, energiáját és anyagi viszonyait, de a minden fél számára kielégítő és gyors megoldás végső soron a környezetvédelem érdekét is jobban szolgálhatja.

Következtetés

A fentiek alapján látható, hogy a jogi keretek rendelkezésre állnak arra, hogy környezeti konfliktusokban, annak adott szakaszaiban (közigazgatási vagy bírói szakban) létrejöjjön az ellenérdekű felek között egy egyezség, egy megállapodás.

A megoldás kulcsa inkább a felek kompromisszumkészségében rejlik – amire sajnos ma hazánkban kevés jó példa van. Úgy tűnik tehát, hogy a szükséges feltételek közül ezen utóbbi fejlesztésére kell a hangsúlyt fektetni annak érdekében, hogy csökkenjen a konfrontációval végződő környezeti problémák száma.

dr. Gajdics Ágnes
EMLA